

LINGUALA SUPLEMENTO

di la duesma yarcento di Ido – numero 1 – decembro 2010

SUFFIXO PROPOZITA:

*.**ator.** - Sufixo qua aplikesas a radiki verbala ed indikas mashino, aparato o mem simpla objekto qua exekutas l'ago expresata da la radiko. - EXPLIKO: ca sufixo diferas de -il-; la difero esas duopla: 1esme, -il- indikas instrumento ma prefere ne mashino, kontre ke *-ator- indikus plu ofte e prefere (quankam ne nur) aparati e mashini, do ulu plu kompleksa; 2esme, (afero plu importanta nam olca esas la precipua difero) -il- indikas "instrumento por...", instrumento por ke ulu agez per ol, ma ne instrumento qua agas per su ipsa: to esas klare ed explicitate afirmita en la KGD; kontree *-ator- indikus mashino qua exekutas l'ago per su ipsa, duktata da homo per simpla preso di butoni e/o leveri, tamen la movi da la mashino esas posibla per energio elektrala od altra energio e ne nur per la movo dil butoni e/o leveri da la homo; esas importanta ke ca punto esez klara: la movi da la mashino devas ne esar nur la movi direte e fizikale korespondanta a la movi da la homo, exemple la skrib-mashino tradicionala, qua funcionas sen elektro, agas movi qui dependas ya direte de la movi da la homo, la preso dil butoni funcionigas movi di leveri, e pro to singla movo da la mashino esas fizikale direta konsequajo di movo da la homo. La signifikado dil sufixo *-ator- ne inkluzus ica speco di funcionado, e do la skrib-mashino ne divenus "*skrib-ator-o", ma restus "skrib-mashino". La sufixo *-ator- esus por altra uzado, en qua la mashino esas plu "ne-dependanta", od adminime min dependanta del movi da la homi, ma quaze "movanta per su ipsa", kompreneble per la helpo di energio elektrala, kombustala (quale en motori), e. c., e quan la homi nur duktas. Pluse, en poka kazi ol mem indikas simpla objekto, ma qua same exekutas l'ago per su ipsa, kande l'ago esas inerta e ne bezonas movi, do nulaspoca energio esas necesa, exemple "konten-ar", de qua on derivus "*konten-ator-o": "objekto qua kontenas". Yen hike kelka exempli di vorti obtenita per la sufixo *-ator-: (pro evidenta motivi praktikal, me omisas l'asteriski, e skribas oli nur kand anke la radiki esas ne-oficala) **aceler.ator.o** [A accelerator | F accélérateur | G Gaspedal | H acelerador | I acceleratore | R акселератор]; **amortis.ator.o** [A shock absorber | F amortisseur | G Stoßdämpfer | H amortiguador | I ammortizzatore | R амортизатор]; **aroz.ator.o** [A irrigation sprinkler | F asperseur à balancier | G Sprinkler | H aspensor | I spruzzatore, irrigatore | R опрыскиватель, разбрызгиватель]; **(polv.)aspir.ator.o** [A vacuum cleaner, Hoover | F aspirateur | G Staubsauger | H aspiradora | I aspirapolvere | R пылесос]; **centrifug.ator.o** [A centrifuge | F centrifugeuse | G Zentrifuge | H centrifuga, centrifugadora | I centrifuga | R центрифуга]; **des.humid.ig.ator.o** [A dehumidifier | F déshumidificateur | G Luftentfeuchter | H deshumidificador | I deumidificatore | R осушитель воздуха]; **deton.ator.o** [A detonator | F détonateur | G Detonator | H detonador | I detonatore | R детонатор]; **drash.ator.o** [A threshing machine | F batteuse | G Dreschmaschine | H trilladora | I trebbiatrice | R молотилка];

dukt.ator.o [A autopilot | F pilote automatique | G Autopilot | H piloto automático | I pilota automatico, autopilota | R автoпилот]; **elev.ator.o** [A elevator | F élévateur | G Elevator, Aufzug | H elevador | I elevatore | R подъёмник]; **exkav.ator.o** [A excavator | F pelle mécanique hydraulique | G Bagger | H pala excavadora | I escavatore | R экскаватор]; **falch.ator.o** [A mower | F faucheuse | G Mähtechnik | H motosegadora | I motofalciatrice | R косилка]; ***fax.ator.o** [A fax machine | F télécopieur | G Faxgerät | H fax | I (tele)fax | R факс]; **fotokopi.ator.o** [A photocopier | F photocopieur | G Kopiergerät | H fotocopiadora | I fotocopiatrice | R копировальный аппарат]; **frez.ator.o** [A milling machine | F fraiseuse | G Fräsmaschine | H fresadora | I fresatrice | R фрезерный станок]; **frigor.iz.ator.o** [A refrigerator | F réfrigérateur | G Kühlschrank | H refrigerador | I frigorifero | R холодильник]; **frit.ator.o** [A (deep) fryer | F friteuse | G Fritteuse | H freidora | I friggitrice | R фритюрница]; ***glid.ator.o** [A glider, sailplane | F planeur | G Segelflugzeug | H planeador | I aliante | R планер]; **guid.ator.o** [A automotive navigation system | F système de navigation automobile | G Navigationssystem | H sistema de navegación automotor | I navigatore satellitare | R GPS-приёмник]; **hach.ator.o** [A mincer, mincing machine | F hachoir | G Fleischwolf | H máquina de picar, picadora | I tritattutto | R мясорубка]; **humid.ig.ator.o** [A humidifier | F humidificateur | G Luftbefeuchter | H humidificador | I umidificatore | R увлажнитель]; **imprim.ator.o** [A printer | F imprimante | G Drucker | H impresora | I stampante | R принтер]; **kalkul.ator.o** [A calculator | F calculatrice | G Taschenrechner | H calculadora | I calcolatrice | R калькулятор]; **karbur.ator.o** [A carburetor | F carburateur | G Vergaser | H carburador | I carburatore | R карбюратор]; **kondens.ator.o** [A condenser | F condenseur | G Kondensator | H condensador | I condensatore | R конденсатор] – La nuna radiko Idala “*kondensator(.o)*” indikas altra aparato qua ne kondensas, relatanta elektro (ek Pesch-radikaro: “*Aparato quan onu uzas por akumular, sur surfaco, elektro pozitiva o negativa*”) [A capacitor | F condensateur | G Kondensator | H condensador eléctrico, capacitor | I condensatore, capacitore | R электрический конденсатор], do on povas substitucar ad ol la radiko “**kapacitor(.o)*”, presenta en tri fontolingui; **konjel.ator.o** [A freezer | F congélateur | G Gefrierschrank, Gefriertruhe | H congelador | I congelatore | R морозильник]; **kont.ator.o** [A counter | F compteur | G Zählwerk | H contador | I contatore | R счётчик]; **konten.ator.o** [A container | F récipient | G Behälter | H recipiente | I contenitore, recipiente | R вместилище]; **lav.ator.o** [A washing machine | F machine à laver | G Waschmaschine | H lavadora | I lavatrice | R стиральная машина]; **obliter.ator.o** [A ticket marker, stamping machine | F composteur de billets | G Entwerter, Fahrkartenentwerter | I oblitratrice | R компостер]; **plug.ator.o** (la moderna mashino, motorizita, diversa del antiqua “plug.il.o”) [A plough | F charrue | G Pflug | H arado | I aratro | R плуг]; **polis.ator.o** [A polisher | F cireuse | G Bohnermaschine | H enceradora | I lucidatrice | R полировщик]; **pres.ator.o** (distingenda de la “pres.il.o” manuala) [A (machine) press | F presse | G Presse | H prensa mecánica, prensadora | I pressa | R пресс];

pump.ator.o [A pump | F pompe | G Pumpe | H bomba hidráulica | I pompa | R насос]; **quirl.ator.o** [A mixer | F fouet électrique | G elektrisches Handrührgerät | H batidora | I frullatore | R миксер]; **radi.ator.o** [A radiator | F radiateur | G Radiator | H radiador | I radiatore | R радиатор]; **regul.ator.o** [A regulator | F régulateur | G Regulator | H regulador | I regolatore | R регулятор]; **remork.ator.o** [A tugboat | F remorqueur | G Schlepper | H remolcador | I rimorchiatore | R буксир]; **serch.ator.o** [A search engine | F moteur de recherche | G Suchmaschine | H motor de búsqueda | I motore di ricerca | R поисковая система]; **(flug.)simul.ator.o** [A (flight) simulator | F simulateur (de vol) | G Flugsimulator, Simulator | H simulador (de vuelo) | I simulatore (di volo) | R (авиа)симулятор]; **sinton.ig.ator.o** [A tuner | F tuner, syntoniseur, syntonisateur | G Tuner | H sintonizador | I sintonizzatore | R тюнер]; ***skan.ator.o** [A scanner | F scanner | G Scanner, Abtaster | H escáner | I scanner, scansionatore | R сканер]; **start.ator.o** [A starter (motor), starting motor | F démarreur | G Anlasser, Starter | H motor de arranque, motor de partida | I starter, motorino di avviamento | R электростартер]; ***telex.ator.o** [A teleprinter | F télécrypteur | G Fernschreiber | H teletipo | I telescrivente | R телетайп]; **traduk.ator.o** [A automatic translator | F traducteur automatique | G Automatische Übersetzer | H traductor automático | I traduttore automatico | R программа машинного перевода]; **transform.ator.o** [A transformer | F transformateur (électrique) | G Transformator, Umspanner, Trafo | H transformador | I trasformatore | R трансформатор]; **vek.ig.ator.o** [A alarm clock | F réveille-matin, réveil | G Wecker | H reloj despertador | I sveglia | R будильник]; **vend.ator.o** [A vending machine | F distributeur automatique | G Selbstbedienungsautomat, Verkaufsautomat | H máquina expendedora | I distributore automatico | R торговый автомат]; **ventil.ator.o** [A fan, ventilator | F ventilateur | G Ventilator | H ventilador | I ventilatore | R вентилятор]; **vibr.ator.o** [A vibrator | F vibreur | G Vibrator | H vibrador | I vibratore | R вибратор]; - Voluntez sendar via opinioni e voti.

RADIKI PROPOZITA (La voti por ici es sendenda ante la fino dil 31-12-2010):

***achent.o.** Stranjera, regionala o sociala aparta pronunco e frazomelodio di ula linguo [A accent | F accent | G Akzent | H acento | I accento | R акцент]. - Voluntez sendar via opinioni e voti.

***aford.ar** (tr). Ofrar, furnisar a su po chera preco [A to afford | G leisten (sich, etwas) | I permettersi (il lusso di)]. - Voluntez sendar via opinioni e voti.

***ambient.o** [Ekol.] Ensemblo de fizikal faktori qui cirkondas ed afektas personi, bestii, planti, edc: *vivar en polutata *ambiente | nocar, egardar, protektar la *ambiente* [A environment | F environnement | G Umwelt | H (medio) ambiente | I ambiente | R окружающая среда, природа; микроклимат | E vivmedio]. ***ambient.al.a.** Koncernanta la *ambiente: **ambientala temperaturo, poluteso, problemi | *ambientale ne-nociva produkturo* [A environmental | F environnemental | G Umwelt-, H (medio)ambiental | I ambientale]. ***ambient.al.ist.o.** Individuo qua sucias la *ambiente ed agadas por protektar o plubonigar ol: **ambientalista*

**movemento, organizuri* [A environmentalist | F environnementaliste | G Umweltschützer | H (medio)ambientalista | I ambientalista]. - Voluntez sendar via opinioni e voti.

**arob.o.* Signo @, uzata i.a. en adresi elektronikala [A “at” sign | F arrobe | G At-Zeichen | H arroba | I chiocciola | R собака | E heliko]. - Voluntez sendar via opinioni e voti.

autostop.o.* Haltigo di vehili transitanta por demandar transporto gratuita ad ula loko [A hitch-hiking | FH auto-stop | G Trampen, Autostopp, per Anhalter | FI autostop | R автоостан]. **autostop.ar* (= agar **autostopo*) (ntr). Haltigar vehili transitanta por demandar transporto gratuita ad ula loko [A to hitch-hike | F faire de l'autostop | G trampen, per Anhalter fahren | H hacer auto-stop | I fare l'autostop]. **autostop.er.o.* Ta qua praktikas l'autostopo* [A hitch-hiker | F auto-stoppeur / euse | G Anhalter / in | H quien practica el auto-stop | I autostoppista]. - Voluntez sendar via opinioni e voti.

**basketbal.o* [*Sport.*] Sporto en qua du kin-homa esquadis forcas lansar ^obalono per la manui aden l'adversa **goluyo*, olim korbo, nun reto kun apertita fundo e pendanta de metala ringo ye singla extremajo dil agro [AF basketball | G Basketball | H baloncesto | I pallacanestro, basket | R баскетбол | E basketbalo]. - Voluntez sendar via opinioni e voti.

**bebe.o.* Tre yuna infanto [A baby | F bébé | G Baby | H niño, bebé | I bambino, bebè | R peбёнок | E bebo]. - Voluntez sendar via opinioni e voti.

**blog.o* [*Inf.*] Situo che +Interreto, ordinare kreita ed aktualigata da nur un persono, kontenanta artikli, komenti, raporti, edc, ofte anke imaji e **videodokument*i, ordinare montrata segun inversa kronologia ordino [AFHI blog | F blogue | G Blog | H bitácora | R блог | E **blogo*]. **blog.er.o.* Persono qua kreis ed aktualigas **blogo*. - Voluntez sendar via opinioni e voti.

**chao* (interjeciono). Expresuro di saluto neformal qua uzesas kande on separas su de ulu (= *til la rivido*) [A ciao | F ciao | G ciao, tschau | H chao, chau | I ciao | R чao]. - Voluntez sendar via opinioni e voti.

datum.o.* Singla elemento analizebla e traktebla dal intelekto o da aparato (precipue **komputero*), por obtenar informo, konoceskar o solvar problemo, edc: *kolektar *datumi* | *fidinda *datumi* | *mankas *datumi pri lu* [A datum; (~i) data | F donnée | G Datum; (~i) Daten | HI dato | R данные | E datumo; dateno]. **datum.ar.o.* Organizita kolekturo de **datumi* [AI database, A databank | F base de données | G Datenbank | H base de datos | I banca dati, base di dati | R база данных | E datenaro]. **REM. INFORMO e ***DATUMO** ne esas sinonima. Komunikado vizas transmisar INFORMI, ed on povas prezentar olci sub formo di ***DATUMI**. Tamen existas altra manieri prezentar INFORMI, e ***DATUMO** povas esar tote ne-informiva. - Voluntez sendar via opinioni e voti.

La defino di **achento* esas ek *Kuriero Internaciona* da Jean Martignon; la defini, l'exempli, la tradukuri e la remarki di **ambiente*, **arobo*, **basketbalo*, **bebeo*, **blogo*, **datumo* e di la derivuri **ambientala*, **ambientalista*, **blogero*, **datumaro* esas ek *Suplementa Ido-Lexiko* da Gonçalo Neves.

Redaktero: Tiberio Madonna (Sekretario por Linguala Questioni)